

նր ժառանգեց) խնդրեց իրեն թաղել Հեբգոմոնում գտնվող [Հովհաննես] Աստվածաբան ավետարանիչի տաճարում, ինչ որ կատարվեց³⁸⁰:

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ՝ ԵՂԲԱՅՐԸ ՎԱՍԼԻ

[16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 1025—11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1028 ԹԹ.]

1. Կոստանդինն իր ձեռքն առնելով համայն իշխանությունը և ցանկացածն անելու հնարավորությունը և ունենալով արտառոց արարքներ գործելու սեր, պետության գլխին եկած բազում փորձաքնների պատճառ դարձավ: Նա ինչ անհրաժեշտ էր չէր անում, ոչ էլ մտածում այդ մասին, այլ զվարճանում էր ձիարշավներով, միմոսներով ու խեղկատակներով, գիշերները լուսացնում կոտտաբ խաղալով: Նա քաղաքների ու բանակաթեմերի ղեկավար պաշտոնները տալիս էր մարդկանց ոչ թե նկատի ունենալով նրանց գործնական ու մտավոր կարողությունները, այլ ամեն տեսակի աղտեղությամբ ու գարշանքով լի հարբեցող ու ձվատ ստրկամիտ մարդկանց: Նա նրանց ամենաբարձր պաշտոններին էր առաջ քաշում, բանի տեղ շղենելով [ազնվական] ծագում, առաքինություն ու փորձ ունեցողներին: Իր առաջին սենեկապան Նիկոլայոսին սխուլերի դոմեստիկոս նշանակեց և պարակիմոմենոս, նրանից հետո երկրորդ տեղը գրավող մարդուն, Նիկեփորին՝ պրոտովեստիարիոս, իսկ երրորդ տեղում գտնվող Սիմեոնին՝ վիզլայի դրոնգար³⁸¹: Բոլորին պրոեդրոսի պատվաստիճան շնորհեց, իսկ իրենից ոչինչ չներկայացնող Եվստրատիոսին տվեց հաջորդ՝ մեծ հետերիարխի [աստիճանը]: Նա Անտիոքի դուքս նշանակեց մի ոմն ներքինու՝ անունը Սպոնդիլես, իսկ Իբերիայի՝ Նիկետաս Պիսիդացուն³⁸². Երկուսն էլ խայտառակ ու նենգ մարդիկ էին: Ահա սրանք երկիրը տակնուվրայությամբ ու խառնաշփոթությամբ լցրին և քիչ էր մնացել կործանելին կայսրությունը, որ երկու կայսրերի հայր Ռոմանոսի ինքնակալությունից սկսած հաջորդաբար գայիսոնն ստացած Նիկեփորի, Հովհաննեսի և Վասիլի օրերում լավ էր կառավարվում և անդամ սարսափելի դառնում մերձակա աղգերի համար: Նա ոչ միայն անտարբեր էր իշխանավորների պաշտոնների նշանակման հարցում, այն պաշտոնների, որոնք նա անցյալից ժառանգեց, այլ

1027

դավեր նյութելով առավել նշանավոր ու փորձառու, բարի անուն հանած մարդկանց նկատմամբ, անվերջ հալածում էր նրանց: Նա կուրացրեց պատրիկ Կոստանդին՝ մադիստրոս Միքայել Բուրցիսի որդուն, որովհետև նախքան իր ինքնակալ դառնալը նա հակառակվում էր իրեն և իր խայտառակ արարքների մասին տեղյակ պահում Վասիլ կայսեր: Նա ոչնչացրեց շատ ուրիշ առաքինի մարդկանց, այդ մասին կասվի: Եթե իր թագավորութ-
 թյան սկզբին ահա այսպիսին էր, ապա ո՞ր պատմությունն ի վիճակի է րստ արժանվուն ներկայացնելու դրանից հետո կա-
 տարվածը: Ինչպես ասվեց, նրա խելքն ու միտքը խեղկատակ-
 ներն ու միմոսներն էին, ձիարշավների սրանից մեծ սիրահար
 չկար, նա ամենակարևոր բանը ձիարշավներն էր համարում, իսկ
 մնացածների վրա ոչ մի ուշադրություն չէր դարձնում, գտնում,
 որ մնացած ամեն ինչ իր խայտառակ արարքների համեմատու-
 թյամբ երկրորդական նշանակություն ունի: Նա առանց որևէ
 էական պատճառի, պարզապես առաքինությունից նախանձելով,
 գերագույն դավաճանություն մեջ մեղադրեց ու կուրացրեց Նի-
 կեփոր Կոմնենոսին, խոհեմ, իր առաքինությամբ ու քաջու-
 թյամբ հռչակված մի մարդու, [Վերին] Մարաստանի՝ այն է
 Վասպուրականի կառավարչին, հարևան ազգերին հպատակեցնո-
 ղին: Սա բազմիցս բախվել էր [Վերին] Մարաստանում հարևան
 սարակինոսներին և տեսնելով իր փափկասուն զինվորներին,
 որոնք խայտառակ կերպով թիկունքն էին ցույց տալիս ու փա-
 խուստի դիմում, ոմանց ամոթանք էր տալիս, մյուսներին կոչ ա-
 նում այդպես խայտառակ կերպով չփախչել, այլ քաջաբար ընդ-
 դիմակայել հակառակորդներին, որով նրան հաջողվեց համոզել
 նրանց իր հետ լինել: Նա նրանցից պահանջում էր երդումներով
 հաստատեն, թե իր հետ կգոհվեն պայքարելով թշնամիների դեմ:
 Եվ նրանք գրավոր՝ սարսափելի անեծքներով ու սոսկալի եր-
 դումներով նրան հավաստիացրեցին, թե քաջաբար կկանգնեն
 զորաշարքում և իրենց զորավարի հետ կմեռնեն: Երբ այդ բանը
 հասավ Կոստանդինի ականջին, Նիկեփորն իսկույն պաշտոնանկ
 արվեց, բերվեց մայրաքաղաք, դատի տրվեց և կայսեր դեմ
 դավ նյութելու մեղադրանքով կուրացվեց³⁸³: Չարացած լինելով
 մագիստրոս Վարդաս Փոկասի թոռ պատրիկ Վարդասի³⁸⁴, ինչպես
 և մի քանի ուրիշների դեմ, նա [իր] մակաբույծ զրպարտիչներից
 մեկի միջոցով նրա դեմ գործ սարքեց, թե նա իբր իր դեմ խոռ-
 վույ՛յուն է նախապատրաստում և իսկույն կուրացրեց և՛ նրան, և՛

նրա հետ զրպարտվածներին: Իր թեթևամտության պատճառով Մորոզեորգիոս³⁸⁵ կոչվող նավպակտոսի զորավար Գեորգիոսի դեմ խռովություն բարձրացավ, զորավարը սպանվեց, նրա ողջ ունեցվածքը հափշտակվեց. նա տեղական բնակչության հետ վատ էր վարվում, կեղեքում անհիմն ու անվերջ հարկապահանջությամբ: Կայսրը ոճրագործներին խստորեն չպատժեց, այլ հենց նավպակտոսի եպիսկոպոսին կուրացրեց: Ռոմանոս Սկլերոսի որդի պատրիկ Վասիլը³⁸⁶ ընդհարվել էր Բուկելլարների զորավար մագիստրոս Պրոսիան բուլղարի հետ, և նա այն աստիճան հանդուգն էր դարձել, որ անգամ մարտ տվեց նրան: Կոստանդին կայսրը սրանց վեճը թագավորության նկատմամբ անպատվություն որակելով, երկուսին էլ աքսորում է, մեկին Օքսիա կղզում, մյուսին՝ Պլատե: Փոքր անց փախուստի փորձ կատարելու մեջ ամբաստանելով, Վասիլին կուրացրեց, իսկ Պրոսիանին, որ քիչ էր մնացել նույն բախտին արժանանար, ազատ արձակեց: Նա կուրացրեց նաև Ռոմանոս Կուրկուասին, որ Պրոսիանի քրոջ ամուսինն էր, Բոգդանին, Գլաբասին և Գուդելիոսին, իսկ վեստ Թեդատի ազգական Զաքարիա վանականի լեզուն կտրեց: Բոլորն էլ մեղադրվեցին իր դեմ դավ նյութելու մեջ³⁸⁷:

2. Այդ տարի պաժինականներն էլ ներխուժեցին Բուլղարիա. նրանք սրի քաշեցին ու գերի վերցրին բազում զինվորների, զորավարների ու տագմատարիսների: Դրա համար Կոստանդին կայսրը Սիրմիոնի կառավարիչ Դիոգենեսին դարձրեց նաև Բուլղարիայի դուքս: Սա բազմիցս բախվեց երկրով մեկ ցրված [պաժինականների] հետ և նրանց փախուստի մատնեց, ստիպեց անցնել Իստրոս գետը և հանգիստ մնալ: Կոստանդին կայսեր թագավորության բոլոր տարիների ընթացքում սարսափելի երաշտ եղավ, այն աստիճան, որ ցամաքեցին մշտահոս աղբյուրներն ու գետերը: Վասիլ կայսրը, գթալով չքավորներին, ժամանակին չէր գանձել պետական հարկերը, նա դադարեցրել ու հետաձգել էր հարկերի գանձումը, և երբոր վախճանվեց [հարկատուների վրա] երկու տարվա [չմուծված] հարկ էր մնացել, որը Կոստանդինն իսկույն գանձեց: Նա գանձեց նաև երեք տարվա [հարկեր] (նա այդքան ժամանակ իշխեց), որով կեղեքվեցին ոչ միայն չքավորներն ու աղքատները, այլև ունևորները, քանզի երեք տարում հինգ տարվա հարկ վճարեցին: Հագարացիների նավատորմիղ էլ դուրս եկավ Կիկլադյան կղզիների դեմ:

Սրանց հետ բախվեց Սամոսի զորավար Գեորգիոս Թեոդորակա-
նը՝ Քիոսի զորավար Բերիբոեսի հետ միասին և նրանց պարտու-
թյան մատնեց, տասներկու [նավ] անձնակազմով հանդերձ զրա-
վեց, մնացածներն էլ ցրիվ արեց:

1928 3. 6537 թվականի նոյեմբեր ամսի իննին, ինդիկտիոնի 12-րդ
տարին, Կոստանդինը հանկարծակի հիվանդացավ: Բժիշկները
դտան, որ նա չի լավանա և նա արդեն մտածում էր թագա-
վորության ժառանգի մասին: Նա որոշեց կանչել Արմենիակների
[բանակաթեմում] սեփական ապարանքում մասնավոր կյանք
վարող պատրիկ Կոստանդին Դալասսենոսին, նրան կնուծյան
տալ իր դուստրերից մեկին և կայսր հռչակել: Նրան [քաղաք]
բերելու համար ուղարկվում է ամենահավատարիմ ներքինինե-
րից մեկը, էրպոդոտես³⁸⁸ կոչվածը: Բայց պատրիկ Ռոմանոս
Արգիրոսի նկատմամբ բարեկամաբար տրամադրված Սիմեոնի
ջանքերով այդ որոշումն անուշադրության մատնվեց: Դալասսե-
նոսի մոտ ինչ-որ մեկն ուղարկվեց, իբրև թե կայսեր կողմից,
մինչև իր նամակի ստանալը տեղում մնալու կարգադրությամբ,
որի ընթացքում ահա Ռոմանոսին բերեցին արքունիք և առաջար-
կեցին ընտրություն կատարել: Կամ բաժանվել իր օրինավոր կնո-
ջից, ամուսնանալ կայսեր գտեր հետ և կայսր հռչակվել, կամ
դատապարտվել կտրացման: Ռոմանոսը քիչ մնաց ուշաթափվի,
նա ոչ մեկն էր ուզում, ոչ մյուսը: Կինը վախենալով, որ ամուս-
նու գլխին փորձանք կգա, իսկույն հրաժարվեց աշխարհիկ կյան-
քից, [վանք մտավ], որով նա ոչ միայն իր ամուսնու աչքի լույ-
սը փրկեց, այլև նրան թագավորություն շնորհեց: Կոստանդինը
պատրիկ Ալիպիոսի դստրից, (որի հետ ամուսնացել էր գեռ Վա-
սիլի կենդանության օրոք), երեք դուստր ուներ, որոնցից մեծը
Եվդոկիան վանք էր մտել, փոքրը՝ Թեոդորան հրաժարվել էր ա-
մուսնանալ Ռոմանոսի հետ, պատճառաբանելով, ինչպես ասում
են, իրենց ունեցած արենակցական կապը, կամ էլ այն պատճա-
ռով, որ նրա՝ Ռոմանոսի կինը դեռ կենդանի էր: Իսկ միջնեկ
դուստրը, Զոեն, հաճույքով ընդունեց ամուսնության մասին ա-
ռաջարկը: Երբ արենակցության հարց մեջտեղ եկավ, եկեղեցին՝
պատրիարքի միջոցով արգելքը վերացրեց և Ռոմանոսը պսակվե-
12—XI լով Զոեի հետ, ինքնակալ կայսր հռչակվեց: Երեք օր անց Կոս-
1028 տանդինը մեռավ: Նա ապրեց 70 տարի, իսկ [միահեծան] թա-
գավորեց երեք տարուց մեկ ամիս պակաս: